

Vlaanderen
is zorgzaam samenleven

WEGWIJZERS BEROEPSGEHEIM

4

MELDRECHTEN EN MELDPLICHTEN

Auteurs

Anne-Sophie Versweyvelt & Johan Put

DEPARTEMENT
WELZIJN, VOLKSGEZONDHEID & GEZIN

Het Instituut voor Sociaal Recht van de KU Leuven heeft, in het kader van een onderzoeksproject over beroepsgeheim in de hulpverlening in opdracht van het Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, vijf thematische “wegwijzers beroepsgeheim” ontwikkeld. De wegwijzers zijn voornamelijk gericht op het beleidsniveau van de zorgactoren. Zij reiken een kader aan waarmee een sector, organisatie, verantwoordelijke... de juiste richting kan bepalen in het omgaan met complexe vraagstukken over beroepsgeheim en informatiedeling.

Je vindt de wegwijzers op de website www.law.kuleuven.be/isr/beroepsgeheim. Wie nood heeft aan een diepgaandere juridische analyse of een denkkader rond een welbepaalde problematiek, kan het boek *Beroepsgeheim en hulpverlening* raadplegen, waarvan een nieuwe uitgave in het najaar 2018 verschijnt bij uitgeverij die Keure.

De vijf wegwijzers behandelen de volgende thema's:

- 1 Wegwijzer 1 – Beroepen in de grijze zone**
Hoe bepaal je wie onderworpen is aan het beroepsgeheim? Hoe kan je voor jezelf of voor jouw gesprekspartner uitklaren of de spelregels van het beroepsgeheim van toepassing zijn? Deze wegwijzer reikt een stappenplan aan om na te gaan wie een beroepsgeheim heeft.
- 2 Wegwijzer 2 – Beroepsgeheim en discretieplicht**
Hoe bepaal je wie onderworpen is aan een discretieplicht? Voor welke informatie geldt een discretieplicht? Hoe verhoudt het beroepsgeheim zich t.o.v. de discretieplicht? Deze wegwijzer klaart uit met welke spelregels je moet rekening houden wanneer je onderworpen bent aan een discretieplicht.
- 3 Wegwijzer 3 – Samenwerking in de hulpverlening**
Kunnen hulpverleners onderling informatie uitwisselen? Welke voorwaarden moeten vervuld zijn opdat je zonder schending van het beroepsgeheim op structurele wijze kan samenwerken in de hulpverlening? Deze wegwijzer biedt een overzicht van de uitzonderingsgronden die samenwerking mogelijk maken en vestigt de aandacht op specifieke knelpunten die kunnen opduiken.
- 4 Wegwijzer 4 – Meldrechten en meldplichten**
Als de (maatschappelijke) veiligheid of de integriteit van een cliënt in het gedrang komt, kan het noodzakelijk zijn om een beroep te doen op politie of justitie. Wanneer kan, mag of moet een hulpverlener melden aan politie of justitie? Deze wegwijzer klaart uit welke mogelijkheden het recht biedt en of er sprake is van een meldrecht, dan wel een meldplicht.
- 5 Wegwijzer 5 – Casusoverleg**
Politie, justitie en hulpverlening kunnen samen overleggen. Artikel 458ter van het Strafwetboek biedt een wettelijk kader voor casusoverleg. Maar wat houdt dit precies in? Wie kan deelnemen aan zo'n overleg en hoe organiseer je het? Deze wegwijzer reikt een kader aan waarbinnen een casusoverleg kan worden georganiseerd en vestigt de aandacht op de aspecten die moeten worden uitgeklaard vooraleer je kan deelnemen aan een casusoverleg.

Wegwijzers beroepsgeheim

4 Meldrechten en meldplichten

Als de (maatschappelijke) veiligheid of de integriteit van een cliënt in het gedrang komt, kan het noodzakelijk zijn om een beroep te doen op politie of justitie. Wanneer kan, mag of moet een hulpverlener melden aan politie of justitie?

Deze wegwijzer klaart uit welke mogelijkheden het recht biedt en of er sprake is van een meldrecht, dan wel een meldplicht.

INHOUD

1	SITUERING	2
2	KRACHTLIJNEN VAN HET BEROEPSGEHEIM	3
3	MELDING: WHAT'S IN A NAME?	4
4	UITZONDERINGEN OP HET BEROEPSGEHEIM DIE EEN MELDING MOGELIJK MAKEN	6
4.1	Uitzonderingen met het oog op bescherming integriteit en veiligheid	6
4.2	Uitzonderingen met het oog op bescherming integriteit	10
4.3	Uitzonderingen met het oog op bescherming maatschappelijke veiligheid	15
5	MELDRECHT OF MELDPLICHT: SAMENVATTING	18

1 SITUERING

De maatschappelijke veiligheid en de bescherming van de fysieke, psychische en seksuele integriteit zijn waarden waarnaar, zeker de laatste decennia, veel aandacht gaat. Dat leidt tot het in vraag stellen van een strikte toepassing van het beroepsgeheim. Een hulpverlener die wordt geconfronteerd met acute situaties waarin de integriteit van een cliënt in het gedrang is of de (maatschappelijke) veiligheid op het spel staat, die op de hoogte is van een misdrijf... staat voor een dilemma: kan of mag hij vertrouwelijke informatie bekendmaken aan politie of justitie? Is hij daartoe verplicht? En wat met zijn beroepsgeheim? Deze wegwijzer gaat in op deze beroepsgeheim-gerelateerde vragen. Enkel de eenzijdige informatiedeling door een hulpverlener aan justitie/politie komt hierbij aan bod. Structurele vormen van samenwerking worden niet behandeld (*zie hierover wegwijzer 5*).

Na een situering (2) behandelen we in deze wegwijzer de volgende elementen:

- > wat begrijpen we onder de notie 'melding'? (3)
- > welke uitzonderingen op het beroepsgeheim bieden een grondslag voor een melding aan justitiële of politionele actoren wanneer de integriteit of veiligheid van een of meer personen in het gedrang is? (4)
- > houden deze uitzonderingen een meldrecht, dan wel een meldplicht in? (4 en 5).

3 MELDING: WHAT'S IN A NAME?

Onder 'melding' verstaan we in deze wegwijzer elke kennisgeving van een misdrijf of van informatie, met het oog op de bescherming van de integriteit of veiligheid (1), door een hulpverlener, die zelf niet als slachtoffer of benadeelde kan worden beschouwd (2), aan een gerechtelijke of politionele overheid (3).

3.1 KENNISGEVING VAN MISDRIJF OF VAN INFORMATIE MET HET OOG OP DE BESCHERMING VAN DE INTEGRITEIT OF VEILIGHEID

Een kennisgeving impliceert een bekendmaking van vertrouwelijke informatie aan een gerechtelijke of politionele overheid. De bescherming van de fysieke, psychische of seksuele integriteit of de (maatschappelijke) veiligheid wordt daarbij vooropgesteld. Het betreft een eenzijdige, beperkte, gerichte en niet-structurele vorm van informatiedeling. In de meeste gevallen neemt de hulpverlener zelf het initiatief om de informatie bekend te maken. In zoverre er sprake is van een zeer gerichte en beperkte vraagstelling, kan de informatie ook worden meegedeeld op verzoek van justitie. Daarbij valt te denken aan de beperkte feedback in de integrale jeugdhulp en de 'passieve' meldplicht van socialezekerheidsinstellingen over aanwijzingen van terroristische misdrijven. De wijze waarop de kennisgeving plaatsvindt, is irrelevant. Het kan gaan om een mondelinge of telefonische kennisgeving, een kennisgeving via mail of fax ... Een kennisgeving van bepaalde informatie is géén 'overdracht' van de cliëntsituatie. Het feit dat een hulpverlener bepaalde vertrouwelijke informatie bekendmaakt aan een gerechtelijke of politionele overheid, wil dus niet zeggen dat hij de hulpverleningsrelatie met de cliënt beëindigt. Indien mogelijk kan de hulpverlening worden voortgezet. Is verderzetting in het licht van de relatie met de cliënt niet mogelijk, dan moet de hulpverlener in elk geval streven naar continuïteit binnen de hulpverlening en zo nodig naar een 'zorgzame' afronding van zijn interventietraject.

3.2 DOOR EEN HULPVERLENER DIE NIET ZELF ALS SLACHTOFFER OF BENADEELDE KAN WORDEN BESCHOUWD

Deze wegwijzer focust op de positie die de hulpverlener inneemt wanneer hij een melding maakt aan een gerechtelijke of politionele overheid. Er wordt telkens uitgegaan van het feit dat de hulpverlener tot geheimhouding is verplicht omdat

- hij een noodzakelijke vertrouwensfunctie uitoefent die maatschappelijk wordt erkend en
- de informatie die hij bekendmaakt, als 'geheim' moet worden beschouwd.

3.3 AAN EEN GERECHTELIJKE OF POLITIONELE OVERHEID

Enkel de 'externe meldingen', d.w.z. meldingen aan een rechter, aan het parket¹ of aan politie, worden besproken.

- > In de welzijns- en gezondheidszorg zijn interne meldingen of informatiestromen mogelijk. Actoren in de desbetreffende sector hebben de mogelijkheid of zijn verplicht om bepaalde situaties te melden aan specifieke aanspreekpunten in de sector of kunnen/moeten een dossier doorverwijzen naar een bepaalde actor of instantie. Te denken valt onder meer aan de meldingsplicht van artsen aan de arts infectieziektebestrijding van het Agentschap Zorg en Gezondheid in geval van besmettelijke ziekten, de meldplicht van organisatoren van kinderopvang aan Kind en Gezin in geval van een crisissituatie of grensoverschrijdend gedrag.

¹ Om redenen van leesbaarheid hanteren we in deze wegwijzer de term 'parket' als koepelterm voor 'procureur des Konings' en 'Openbaar Ministerie'.

een consult of aanmelding door een jeugdhulpaanbieder bij een gemandateerde voorziening, enz. Hierop wordt in deze wegwijzer niet ingegaan.

- > Een hulpverlener kan een rapportageplicht hebben ten aanzien van justitiële instanties. Te denken valt onder meer aan de justitieassistenten, de psychosociale diensten in gevangenissen, externe hulpverleners in het kader van probatiemaatregeling, jeugdhulpaanbieders die een gerechtelijke jeugdhulpmaatregel uitvoeren. De spreek- en meldplichten die op een hulpverlener belast met een mandaat of opdracht rusten, komen in deze wegwijzer niet aan bod.

4 UITZONDERINGEN OP HET BEROEPSGEHEIM DIE EEN MELDING MOGELIJK MAKEN

Wie vertrouwelijke gegevens bekendmaakt aan derden, schendt zijn beroepsgeheim als hij geen beroep kan doen op een uitzondering die informatiedeling mogelijk maakt. Dat wil zeggen dat een hulpverlener een bepaalde situatie alleen kan melden aan een gerechtelijke of politionele overheid, als een uitzondering op het beroepsgeheim hem dat toelaat of hem daartoe verplicht.

Om de vraag te beantwoorden of een hulpverlener vertrouwelijke informatie kan of moet bekendmaken aan justitie of politie, is het noodzakelijk om uit te klaren of er sprake is van een 'meldrecht' of een 'meldplicht'. Als er sprake is van een **meldplicht, moet** een hulpverlener de informatie meedelen voor zover de voorwaarden daartoe zijn vervuld. De taak van de hulpverlener beperkt zich tot het nagaan of, in een concrete casus, aan de toepassingsvoorwaarden van de meldplicht is voldaan. Als er sprake is van een **meldrecht, kan** een hulpverlener informatie ter kennis brengen van justitie of politie, maar is hij daartoe niet verplicht. Het is dan aan de hulpverlener om in een concrete situatie een afweging te maken tussen zijn spreek- en zwijgrecht. Dat komt veelal neer op een afweging tussen de bescherming van de vertrouwensrelatie met de cliënt en de bescherming van de integriteit en de veiligheid van de cliënt of van andere personen.

In wat volgt gaan we na (1) welke uitzonderingen een grondslag kunnen bieden voor een melding en (2) of er sprake is van een meldrecht of een meldplicht. Hierbij moet worden benadrukt dat we elke uitzondering op zich beschouwen. Het is echter niet omdat aan de voorwaarden van één uitzondering niet is voldaan, dat er automatisch een zwijgplicht geldt. Andere uitzonderingen kunnen dan wel nog van toepassing zijn en een melding rechtvaardigen.

4.1 UITZONDERINGEN MET HET OOG OP BESCHERMING INTEGRITEIT EN VEILIGHEID

4.1.1 Schuldig hulpverzuim

Principe

Zoals elke burger is een hulpverlener verplicht om hulp te bieden aan een persoon die in groot gevaar verkeert. Deze hulpverleningsplicht is terug te vinden in artikel 422bis van het Strafwetboek. Wie kennis heeft van het feit dat iemand in een toestand van groot gevaar verkeert, moet hulp verlenen of verschaffen als hij kan helpen zonder ernstig gevaar voor zichzelf of voor anderen. Doet hij dit niet, dan kan hij strafrechtelijk veroordeeld worden wegens schuldig hulpverzuim. Er geldt een strafverzwaring als de persoon die in groot gevaar verkeert, minderjarig of kwetsbaar is.

1. **Groot gevaar** - Er moet sprake zijn van een ernstig, reëel en actueel gevaar. Er is niet vereist dat de persoon in levensgevaar verkeert. Met 'groot gevaar' wordt een toestand bedoeld waarbij iemands fysieke of psychische integriteit, iemands veiligheid, vrijheid of eerbaarheid ernstig wordt aangetast.
2. **Verzuim om hulp te verlenen of te verschaffen** - Een hulpverlener moet in beginsel zelf hulp verlenen. Als dat niet volstaat, moet in eerste instantie een beroep worden gedaan op een geschikte derde – wat dus meteen een doorbreken van het beroepsgeheim inhoudt. Deze 'geschikte derde' moet in eerste instantie worden gezocht binnen de hulpverlening. Enkel als binnen de hulpverlening geen passende oplossing kan worden gevonden, kan een melding aan politie of justitie noodzakelijk zijn om de hulpverleningsplicht te vervullen.
3. **Bewust niet handelen** - Schuldig hulpverzuim is een opzettelijk misdrijf. Een hulpverlener moet 'wetens en willens' nalaten hulp te bieden.
4. **Zonder ernstig gevaar voor zichzelf of voor anderen** - De verplichting om hulp te bieden, geldt enkel als de hulpverlener kan helpen zonder ernstig gevaar voor zichzelf of voor anderen.

Meldrecht of meldplicht

De hulpverleningsplicht houdt niet noodzakelijkerwijze een meldplicht in. Enkel wanneer een beroep op 'derdenhulp' noodzakelijk is, doet er zich een conflictsituatie tussen de geheimhoudingsplicht en de hulpverleningsplicht voor.

- ⚠ Een hulpverlener kan op verschillende manieren tegemoet komen aan de verplichting om hulp te bieden. Wanneer zelf hulp verlenen niet mogelijk is, kan de hulpverleningsplicht een 'spreekplicht' inhouden. Een spreekplicht betekent niet noodzakelijk een meldplicht. Is hulp van een ander persoon vereist, dan moet een hulpverlener in de eerste plaats de mogelijkheden binnen het netwerk van de cliënt en binnen het eigen professioneel kader nagaan. Dit kan door de hulp in te roepen van naasten van de cliënt, een collega, door een overleg op teamniveau te organiseren, door een beroep te doen op een gespecialiseerde hulpverlener... Kan het eigen (professioneel) kader geen oplossing bieden, dan kan in verontrustende situaties waarbij minderjarigen betrokken zijn, een aanmelding bij een gemandateerde voorziening aangewezen zijn. Pas als de oplossingen binnen de hulpverlening ontoereikend zijn, kan een melding aan politie of justitie noodzakelijk zijn.

In uitzonderlijke gevallen kan een hulpverlener op geen enkele andere wijze hulp bieden, dan door middel van een melding aan justitie of politie. In die hypothese impliceert artikel 422bis Sw. daadwerkelijk een meldplicht.

4.1.2 Noodtoestand

Principe

Wanneer een hulpverlener wordt geconfronteerd met een conflict tussen verschillende waarden en belangen, kan hij in bepaalde situaties zijn beroepsgeheim doorbreken. Dit is met name het geval wanneer er sprake is van een uitzonderlijke situatie, waarbij hij geen andere uitweg ziet dan het bekendmaken van vertrouwelijke informatie. Op basis van een driedelige toets kan worden uitgemaakt of de noodtoestand het doorbreken van het beroepsgeheim rechtvaardigt.

1. **Belangen** - Het doorbreken van het beroepsgeheim moet noodzakelijk zijn voor het vrijwaren van een hoger of minstens even hoog belang. Dit veronderstelt vooreerst dat de hulpverlener detecteert welke belangen in het spel zijn. Te denken valt aan de maatschappelijke veiligheid, de fysieke, seksuele of psychische integriteit, de eer en goede naam... De hulpverlener moet een afweging maken tussen het beroepsgeheim en de andere belangen; deze laatste moeten zwaarder of minstens even zwaar doorwegen. Met name de bescherming van de fysieke en seksuele integriteit van een persoon wordt beschouwd als een hoger belang dan de bescherming van de privacy en de vertrouwensrelatie tussen een hulpverlener en een cliënt. Is er sprake van een (risico op) aantasting van de integriteit van een persoon, dan kan de hulpverlener zijn beroepsgeheim doorbreken als aan de overige voorwaarden is voldaan.
2. **Ernstig en dreigend gevaar** - Er moet een ernstig en dreigend gevaar voor de integriteit of veiligheid zijn. Het moet gaan om een nakend of dadelijk gevaar. Kan het gevaar pas in de (verre) toekomst ontstaan of is het gevaar reeds geweken, dan kan geen beroep worden gedaan op de noodtoestand.
3. **Subsidiariteit** - Het doorbreken van het beroepsgeheim moet noodzakelijk zijn en de enige manier om de bescherming van de integriteit of veiligheid te garanderen. Als een hulpverlener redelijkerwijze geen andere mogelijkheid heeft dan het beroepsgeheim te doorbreken om het nakend gevaar af te wenden, dan kan de noodtoestand de bekendmaking van vertrouwelijke gegevens rechtvaardigen. Als hij bijvoorbeeld zelf de nodige hulp kan verlenen, moet hij daaraan voorrang geven. Ook het doorbreken van het beroepsgeheim moet op de minst ingrijpende manier gebeuren: enkel de noodzakelijke informatie, bij gelijk resultaat bij voorkeur binnen de hulpverlening i.p.v. aan politie of justitie...

Meldrecht

Een hulpverlener die wordt geconfronteerd met een ernstig en dreigend gevaar, kan zijn beroepsgeheim doorbreken als dit noodzakelijk is en het de enige mogelijkheid is om het gevaar af te wenden.

- ⚠ Om de uitzonderlijke gevaarssituatie onmiddellijk te doen wijken, kan het noodzakelijk zijn dat vertrouwelijke informatie wordt bekendgemaakt. Dat kan via een melding aan justitie of politie wanneer het acute gevaar enkel op die wijze kan worden afgewend. Toch moeten steeds de mogelijkheden binnen de hulpverlening worden geëxploreerd en moet worden getracht om het gevaar te doen wijken door een beroep te doen op andere actoren binnen de hulpverlening. Alleen als de hulpverlening geen toereikend antwoord kan bieden, is een melding mogelijk.

4.1.3 Instemming van de cliënt

Principe

Het is niet ondenkbaar dat een cliënt aan een hulpverlener vraagt bepaalde feiten te melden aan justitie of politie. Redenen daarvoor kunnen divers zijn: omdat de drempel om zelf aangifte te doen te hoog is, omdat hij reeds negatieve ervaringen heeft met politie/justitie... De instemming van de cliënt vormt echter een onzekere grondslag voor het doorbreken van het beroepsgeheim. In de rechtsleer zijn er verschillende strekkingen hieromtrent. Sommigen aanvaardden wel dat de instemming van de cliënt een betekenisvolle rol vervult, zij het onder strikte voorwaarden.

Voorafgaand - De instemming van de cliënt moet de informatie-uitwisseling voorafgaan. Een instemming achteraf kan niet volstaan om een schending van het beroepsgeheim te rechtvaardigen.

Vrij - De cliënt moet zijn instemming in alle vrijheid kunnen geven. Hij moet daarover los van elke dwang kunnen beslissen. Bovendien moet hij zijn akkoord kunnen intrekken of wijzigen. De vraag of een cliënt 'vrij' is in zijn beslissing, is niet altijd makkelijk te beantwoorden.

Specifiek - De cliënt moet specifiek aangeven welke informatie ten aanzien van welke bestemming bekendgemaakt mag worden en welke informatie geheim moet blijven.

Uitdrukkelijk - De cliënt moet duidelijk, expliciet en nadrukkelijk instemmen met de bekendmaking van welbepaalde gegevens. Het louter stilzwijgen van de cliënt mag niet worden geïnterpreteerd als een instemming. Een schriftelijke instemming is niet echt noodzakelijk, al is het wenselijk dat er minstens een spoor van dit akkoord terug te vinden is in het hulpverleningsdossier.

Geïnformeerd - De cliënt moet voldoende geïnformeerd zijn over de draagwijdte en de gevolgen van zijn instemming. De hulpverlener moet de cliënt voldoende begeleiden, zodat deze goed kan inschatten waarvoor hij zijn akkoord geeft. De cliënt moet dan ook voldoende tijd en mogelijkheden krijgen om een weloverwogen beslissing te nemen.

Volgehouden - Als de cliënt zijn instemming intrekt, moet de hulpverlener dat respecteren.

Oordeel hulpverlener - De geldige instemming van de cliënt met de bekendmaking van bepaalde vertrouwelijke gegevens is een noodzakelijke, maar op zich onvoldoende voorwaarde om informatie uit te wisselen. De finale beoordeling ligt bij de hulpverlener, die moet inschatten of het delen van bepaalde gegevens in dit concreet geval het belang van de cliënt dient. Als de hulpverlener meent dat de bekendmaking van informatie strijdig is met het belang van de cliënt, dan mag hij zich niet gedwongen voelen zijn beroepsgeheim te doorbreken. De belangrijkste criteria zijn het belang van de cliënt en de impact van de informatie-uitwisseling op de vertrouwensrelatie tussen hulpverlener en cliënt.

Meldrecht

De instemming van een cliënt met de bekendmaking van vertrouwelijke gegevens, verplicht de hulpverlener niet om tot melding over te gaan.

- ⚠ Bij voorkeur gebeurt de informatiedoorstroming via de cliënt of minstens in aanwezigheid van de cliënt. Het toewerken naar een aangifte door de cliënt zelf, kan een (belangrijk) element zijn in het hulpverleningsproces en in het traject worden meegenomen. De hulpverlener kan de cliënt ondersteunen, door hem bijvoorbeeld te begeleiden bij zijn aangifte, maar stelt zich best terughoudend op. In eerste instantie kan de hulpverlener in gesprek gaan met de cliënt om samen af te wegen of de cliënt toch niet zelf, of samen met de hulpverlener, tot deze stap kan overgaan. Als de cliënt dat echter niet ziet zitten en de hulpverlener vraagt dat in zijn plaats te doen, dan geeft hij in feite zijn toestemming aan de hulpverlener om het beroepsgeheim te doorbreken. De hulpverlener moet in dat geval beoordelen of de informatie-uitwisseling in het belang is van de cliënt.

4.2 UITZONDERINGEN MET HET OOG OP BESCHERMING INTEGRITEIT

4.2.1 Artikel 458bis Strafwetboek

Principe

Artikel 458bis van het Strafwetboek (Sw.) biedt een wettelijke grondslag om in bepaalde omstandigheden waarin de integriteit van een minderjarige of kwetsbare persoon in het gedrang is, geheimen bekend te maken. Daartoe moeten de volgende voorwaarden cumulatief vervuld zijn.

1. **Misdrijf** - Een hulpverlener kan maar een beroep doen op het meldrecht als er sprake is van een expliciet in artikel 458bis Sw. genoemd misdrijf. Bovendien moet het misdrijf al gepleegd zijn; enkel een risico daarop is niet voldoende – om in dat geval een melding te kunnen doen moet voldaan zijn aan de voorwaarden van de noodtoestand of het schuldig hulpverzuim.

- ⚠ Het betreft de volgende misdrijven: voyeurisme, de aanranding van de eerbaarheid en verkrachting, *grooming*, bederf van de jeugd en prostitutie, kinderpornografie, mensenhandel, doodslag, opzettelijk doden en opzettelijk toebrengen van lichamelijke letsels, genitale verminking bij personen van het vrouwelijk geslacht, het verlaten of in een behoeftige toestand achterlaten van minderjarigen of kwetsbare personen en het onthouden van voedsel of verzorging aan minderjarigen of kwetsbare personen.

- ⚠ Het misdrijf moet al gepleegd zijn; enkel een risico daarop is niet voldoende. Om een louter 'preventieve' aangifte te kunnen doen, moet voldaan zijn aan de voorwaarden van de noodtoestand of de hulpverleningsplicht vervat in artikel 422bis Sw. (schuldig hulpverzuim).

Meldrecht

Artikel 458bis Sw. biedt in bepaalde gevallen een grondslag om feiten te melden aan het parket.

- ⚠ Alleen als een hulpverlener de integriteit van een minderjarige of kwetsbare persoon niet zelf of met de hulp van anderen kan beschermen, kan hij een aangifte doen. Het melden aan het parket kan maar als laatste redmiddel worden beschouwd. In eerste instantie moet binnen de hulpverlening naar oplossingen worden gezocht. Dit kan bijvoorbeeld door een beroep te doen op een collega of een vertrouwenscentrum. Pas wanneer alle hulpverleningsmogelijkheden zijn uitgeput en er binnen de hulpverlening geen oplossing mogelijk is, kan de hulpverlener een aangifte doen bij het parket. In het licht van de vertrouwensrelatie, is het ook van belang dat de hulpverlener de cliënt betreft bij zijn voornemen om een melding te maken en zo mogelijk de cliënt tracht te overtuigen om zelf een aangifte van het misdrijf te doen.
- ⚠ Tegelijk moet rekening worden gehouden met de hulpverleningsplicht. Het niet bieden van hulp aan een persoon die in groot gevaar verkeert, kan het misdrijf 'schuldig hulpverzuim' uitmaken. Dit kan in bepaalde gevallen neerkomen op een spreekplicht, en uitzonderlijk op een meldplicht (zie 4.1.1 *Schuldig hulpverzuim*).

4.2.2 Cliënt-slachtoffer

Principe

Een hulpverlener kan aangifte doen van een misdrijf waarvan zijn cliënt het slachtoffer is. Deze redenering is gesteund op de idee dat het beroepsgeheim de bescherming van de cliënt beoogt. Die bescherming lijkt niet voorhanden als het beroepsgeheim de bestrafing zou verhinderen van de dader van het misdrijf waarvan de cliënt het slachtoffer is. Het is aan de hulpverlener om te beoordelen of een aangifte opportuun is, in het bijzonder in het licht van de vertrouwensrelatie met zijn cliënt. Als de hulpverlener beslist om de feiten bekend te maken, dan moet dat gebeuren aan een gerechtelijke overheid.

Wanneer zowel het slachtoffer als de dader cliënt zijn van dezelfde hulpverlener, kan geen beroep worden gedaan op deze uitzondering. Dit is veelal het geval bij contextuele of gezinsgerichte hulpverlening.

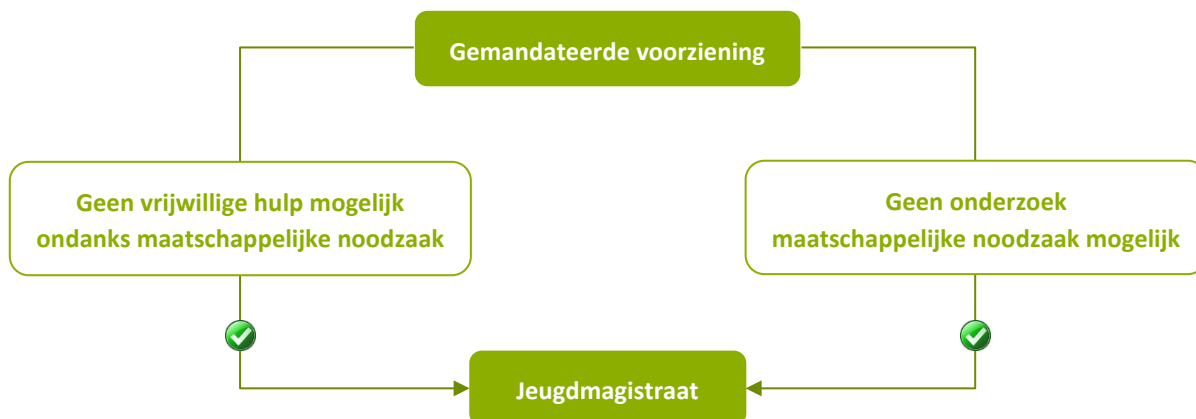
Meldrecht

De hulpverlener die kennis krijgt van feiten waarvan zijn cliënt het slachtoffer is geworden, kan daarvan aangifte doen. Het betreft een mogelijkheid, geenszins een verplichting.

- ⚠ Het is belangrijk om de ratio legis van het beroepsgeheim goed voor ogen te houden, alvorens een beroep te doen op deze uitzondering. Het beroepsgeheim beschermt niet enkel de cliënt, maar ook de beroepsgroep, en bij uitbreiding de hele samenleving. Wie met zijn vragen of problemen niet terecht kan bij hulpverleners uit vrees dat deze informatie niet veilig is bij degene aan wie dit wordt toevertrouwd, blijft verstoken van (verantwoorde) zorg. Als een (potentiële) cliënt weet dat de kans bestaat dat de hulpverlener ook tegen zijn wil het misdrijf meldt waarvan hij het slachtoffer is geworden, bestaat het risico dat niet enkel de cliënt zelf, maar ook andere slachtoffers minder geneigd zijn om een beroep te doen op hulpverlening. Daarom raden we aan van deze uitzondering geen gebruik te maken als de cliënt echt geen aangifte wil, tenzij ook aan de voorwaarden van andere uitzonderingen (bv. noodtoestand) is voldaan.

4.2.3 Verontrusting integrale jeugdhulp

4.2.3.1 Doorverwijzing verontrustende situaties

Principe

Een gemandateerde voorziening (ondersteuningscentrum jeugdzorg of vertrouwenscentrum kindermishandeling) kan een minderjarige doorverwijzen naar het parket. Een doorverwijzing is pas mogelijk als de cliënten voorafgaand zijn uitgenodigd voor een tegensprekelijk debat. Bovendien kan maar in twee gevallen worden doorverwezen:

- > Als jeugdhulpverlening volgens de gemandateerde voorziening maatschappelijk noodzakelijk is, maar geen gepaste hulpverlening vrijwillig wordt aanvaard.
- > Als de minderjarige, zijn ouders/opvoedingsverantwoordelijken en betrokkenen uit zijn leefomgeving weigeren mee te werken aan het onderzoek naar de maatschappelijke noodzaak.

Een doorverwijzing bevat een beschrijving van de verontrustende situatie vanuit het belang van de minderjarige, en het standpunt van de verschillende betrokkenen (minderjarige, ouders, andere betrokkenen). Ook basisgegevens (identificatie van de cliënten en verleende jeugdhulp) mogen worden overgemaakt, net als gegevens waarvoor de cliënten op geïnformeerde en schriftelijke wijze toestemming hebben gegeven.

Meldrecht

De doorverwijzing naar het parket betreft een mogelijkheid, geen verplichting. Of een doorverwijzing wenselijk is, moet worden beoordeeld door de gemandateerde voorzieningen.

4.2.3.2 Beperkte feedback

Principe

Een gemandateerde voorziening moet, in het belang van de minderjarige, aan een jeugdmagistraat die daarom vraagt de waarborg verlenen dat jeugdhulp wordt georganiseerd. Deze feedback houdt in dat de gemandateerde voorziening het parket informeert dat jeugdhulpverlening daadwerkelijk wordt verleend. Het parket kan aan een gemandateerde voorziening ook vragen een onderzoek maatschappelijke noodzaak te verrichten, wat o.a. kan leiden tot de organisatie van jeugdhulp of tot gemotiveerde doorverwijzing naar de gerechtelijke jeugdhulp.

Ook andere jeugdhulpaanbieders kunnen, na een schriftelijke vraag van jeugdmagistraten of van de sociale dienst voor gerechtelijke jeugdhulpverlening, beperkte feedback geven. Zij kunnen hen informeren over het feit of er jeugdhulpverlening is aangevat, wordt voortgezet of is beëindigd. Dit is een mogelijkheid, geen verplichting. De inhoud is bovendien beperkt tot het al dan niet georganiseerd zijn van jeugdhulpverlening; andere inhoudelijke informatie is niet toegelaten.

Meldrecht

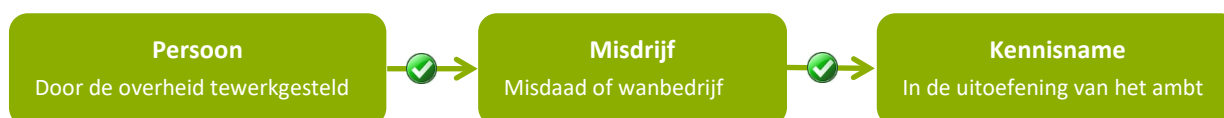
Wanneer het parket een jeugdhulpaanbieder of gemandateerde voorziening verzoekt om bepaalde informatie mee te delen, komt het de (individuele) jeugdhulpaanbieders (en hun team) en de gemandateerde voorzieningen toe een afweging te maken of het verstrekken van de gevraagde gegevens het belang van de cliënt dient. Daarbij lijkt het aangewezen om de cliënt maximaal te betrekken bij de (vraag naar) informatie-uitwisseling en, in zoverre dit mogelijk is, om de instemming van de betrokkenen te verkrijgen. Voor jeugdhulpaanbieders is de mededeling in elk geval facultatief; voor gemandateerde voorzieningen is het verlenen van de waarborg dat jeugdhulp wordt georganiseerd wel verplicht, maar zij moeten afwegen welke informatie daarbij noodzakelijk wordt doorgegeven.

Meldplicht

Bij deze 'actieve' meldplicht zijn twee nuanceringen te maken: (1) op de niet-naleving hiervan staan geen strafsancties; (2) zij geldt niet voor medische gegevens.

- ⚠ Door het feit dat de wetgever geen expliciete strafsanctie heeft voorzien voor wie de actieve meldplicht niet nakomt, kunnen personeelsleden van socialezekerheidsinstellingen in zekere zin toch een belangenafweging doorvoeren. Deze afweging komt neer op de belangenafweging die moet worden gemaakt in geval van de noodtoestand. In bepaalde gevallen kan het niet melden van informatie aan het parket wel neerkomen op het niet nakomen van de hulpverleningsplicht.

4.3.2 Ambtelijke aangifte

Principe

Iedere overheid, openbare officier of ambtenaar die in de uitoefening van zijn ambt kennis krijgt van een misdrijf of wanbedrijf, is verplicht daarvan aangifte te doen aan het parket (art. 29 Wetboek van Strafvordering).

1. **Persoon** - De ambtelijke aangifteplicht rust op elke persoon die door de overheid is tewerkgesteld. Te denken valt onder meer aan hulpverleners werkzaam bij een gemeente of OCMW, een psycholoog tewerkgesteld in een gemeenschapsinstelling, een maatschappelijk werker binnen een politiedienst, een arts tewerkgesteld bij het RIZIV...
2. **Misdrijf** - Er moet sprake zijn van een misdrijf of wanbedrijf. Krijgt een door de overheid tewerkgestelde persoon kennis van een overtreding, dan geldt de ambtelijke aangifteplicht niet.
3. **Kennisname** - Het misdrijf moet ter kennis zijn gekomen in de uitoefening van het ambt. Op welke wijze de feiten ter kennis zijn gebracht, is irrelevant. Het kan gaan om eigen vaststellingen, dossiergegevens, feiten die ter kennis zijn gebracht door het slachtoffer of een derde...

Zwijgplicht

Een hulpverlener die gehouden is het beroepsgeheim te respecteren, kan geen vertrouwelijke gegevens prijsgeven op grond van deze uitzondering. Volgens een meerderheidsstrekking in de rechtsleer primeert de geheimhoudingsplicht op de ambtelijke aangifte. De aangifteplicht is 'slechts' een morele verplichting. In tegenstelling tot de schending van het beroepsgeheim, wordt de niet-nakoming van de aangifteplicht niet strafrechtelijk gesanctioneerd. Aangezien het vertrouwen tussen een hulpverlener en zijn cliënt tot de essentie van de hulpverlening behoort, dreigt minstens de vertrouwensrelatie te worden ondermijnd als een hulpverlener steeds een aangifte zou moeten doen van een misdrijf waarvan hij in de uitoefening van zijn beroep kennis krijgt.

BIJLAGEN: WETTEKSTEN

SCHULDIG HULPVERZUIM

Artikel 422bis Strafwetboek

Met gevangenisstraf van acht dagen tot een jaar en met geldboete van vijftig euro tot vijfhonderd euro of met een van die straffen alleen wordt gestraft hij die verzuimt hulp te verlenen of te verschaffen aan iemand die in groot gevaar verkeert, hetzij hij zelf diens toestand heeft vastgesteld, hetzij die toestand hem is beschreven door degenen die zijn hulp inroepen.

Voor het misdrijf is vereist dat de verzuimer kon helpen zonder ernstig gevaar voor zichzelf of voor anderen. Heeft de verzuimer niet persoonlijk het gevaar vastgesteld waarin de hulpbehoevende verkeerde, dan kan hij niet worden gestraft, indien hij op grond van de omstandigheden waarin hij werd verzocht te helpen, kon geloven dat het verzoek niet ernstig was of dat er gevaar aan verbonden was.

De straf bedoeld in het eerste lid wordt op twee jaar gebracht indien de persoon die in groot gevaar verkeert, minderjarig is of een persoon is van wie de kwetsbare toestand ten gevolge van de leeftijd, zwangerschap, een ziekte dan wel een lichamelijk of geestelijk gebrek of onvolwaardigheid duidelijk was of de dader bekend was.

ARTIKEL 458BIS STRAFWETBOEK

Artikel 458bis Strafwetboek

Eenieder, die uit hoofde van zijn staat of beroep houder is van geheimen en hierdoor kennis heeft van een misdrijf zoals omschreven in de artikelen 371/1 tot 377, 377quater, 379, 380, 383bis, §§ 1 en 2, 392 tot 394, 396 tot 405ter, 409, 423, 425, 426 en 433quinqüies, gepleegd op een minderjarige of op een persoon die kwetsbaar is ten gevolge van zijn leeftijd, zwangerschap, partnergeweld, een ziekte dan wel een lichamelijk of geestelijk gebrek of onvolwaardigheid kan, onverminderd de verplichtingen hem opgelegd door artikel 422bis, het misdrijf ter kennis brengen van de procureur des Konings, hetzij wanneer er een ernstig en dreigend gevaar bestaat voor de fysieke of psychische integriteit van de minderjarige of de bedoelde kwetsbare persoon en hij deze integriteit niet zelf of met hulp van anderen kan beschermen, hetzij wanneer er aanwijzingen zijn van een gewichtig en reëel gevaar dat andere minderjarigen of bedoelde kwetsbare personen het slachtoffer worden van de in voormelde artikelen bedoelde misdrijven en hij deze integriteit niet zelf of met hulp van anderen kan beschermen.

VERONTRUSTING INTEGRALE JEUGDHULP

Artikel 75 Decreet Integrale Jeugdhulp

Behalve in de gevallen die bij of krachtens dit decreet zijn bepaald, is elke vorm van gegevensoverdracht verboden tussen enerzijds de gemandateerde voorzieningen en anderzijds de magistraten, belast met jeugdzaken en de sociale diensten.

Het verbod, vermeld in het eerste lid, geldt niet als de betrokken minderjarige die minstens twaalf jaar is of die, als hij jonger is, tot een redelijke beoordeling van zijn belangen in staat is, en zijn ouders of opvoedingsverantwoordelijken op een geïnformeerde en schriftelijke wijze instemmen met de overdracht van gegevens. Het verbod geldt evenmin voor de basisgegevens met betrekking tot:

1° de identificatie van de betrokken partijen;

2° de jeugdhulpverlening die verleend wordt of die al verleend is aan de minderjarige en, in voorkomend geval, aan zijn ouders of opvoedingsverantwoordelijken.

AMBTELIJKE AANGIFTE

Artikel 29 Wetboek van Strafvordering

Iedere gestelde overheid, ieder openbaar officier of ambtenaar en, voor de sector van de gezinsbijslag, iedere meewerkende instelling in de zin van de wet van 11 april 1995 tot invoering van het handvest van de sociaal verzekerde die in de uitoefening van zijn ambt kennis krijgt van een misdaad of van een wanbedrijf, is verplicht daarvan dadelijk bericht te geven aan de procureur des Konings bij de rechtbank binnen wier rechtsgebied die misdaad of dat wanbedrijf is gepleegd of de verdachte zou kunnen worden gevonden, en aan die magistraat alle desbetreffende inlichtingen, processen-verbaal en akten te doen toekomen.

De ambtenaren van de Algemene Administratie van de Fiscaliteit, van de Algemene Administratie van de inning en de invordering, van de Algemene Administratie van de Patrimoniumdocumentatie en van de Algemene Administratie van de Bijzondere Belastinginspectie kunnen echter de feiten die, naar luid van de belastingwetten en van de ter uitvoering ervan genomen besluiten, strafrechtelijk strafbaar zijn, niet zonder de machtiging van de adviseur-generaal onder wie zij ressorteren, ter kennis brengen van de procureur des Konings.

De in het tweede lid bedoelde adviseur-generaal of de ambtenaar die hij aanwijst, kan in het kader van de strijd tegen de fiscale fraude over concrete dossiers overleg plegen met de procureur des Konings. De procureur des Konings kan de strafrechtelijk strafbare feiten waarvan hij kennis heeft genomen tijdens het overleg, vervolgen. Het overleg kan ook plaatsvinden op initiatief van de procureur des Konings. De bevoegde politionele overheden kunnen deelnemen aan het overleg.

De ambtenaren die op basis van de wet van 15 september 2013 betreffende de melding van een veronderstelde integriteitsschending in de federale administratieve overheden door haar personeelsleden gebruik maken van het meldingssysteem worden van de in het eerste lid bedoelde verplichting vrijgesteld.

PRIVATE AANGIFTE

Artikel 30 Wetboek van Strafvordering

Ieder die getuige is geweest van een aanslag, hetzij tegen de openbare veiligheid, hetzij op iemands leven of eigendom, is eveneens verplicht daarvan bericht te geven aan de procureur des Konings, hetzij van de plaats van de misdaad of van het wanbedrijf, hetzij van de plaats waar de verdachte kan worden gevonden.

COLOFON

Verantwoordelijke uitgever

Karine Moykens
Secretaris-generaal
Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin
Koning Albert II-laan 35 bus 30
1030 Brussel

Samenstelling

Anne-Sophie Versweyvelt, Johan Put, Tim Opgenhaffen - Instituut voor Sociaal Recht KU Leuven
www.law.kuleuven.be/isr/beroepsgeheim

Onderzoek uitgevoerd in het kader van het Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin
www.steunpuntwvg.be

Productcoördinatie en vormgeving

Afdeling Beleidsinformatie, Communicatie en Kennis
Team Communicatie

Depotnummer

D/2018/3241/275

Uitgave

Oktober 2018

Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin

Koning Albert II-laan 35 bus 30

1030 Brussel

info@wvg.vlaanderen.be

www.departementwvg.be